

ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ З ТЕКСТОМ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- НЕФІЛОЛОГІВ

Сучасна методика навчання української мови у вищій школі спрямована на втілення в життя європейських вимог до співдіяльності викладача і студентів в рамках навчально-науково-виробничого середовища, створеного в педагогічному університеті. Йдеться про демократизацію навчального процесу, про мовне самонавчання та взаємонавчання студентів засобами сучасних інформаційних технологій; про поєднання навчально-пізнавальної, виробничо-професійної та науково-дослідної роботи студентів з української мови, про розвиток креативності майбутніх педагогів, про впровадження інтерактивних форм кооперативної аудиторної та позааудиторної діяльності. Помітно активізувався пошук оптимальних методів і прийомів формування мовної особистості майбутнього вчителя (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Дороз, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Н. Остапенко, М. Пентилюк, М. Плющ, С. Караман, І. Кочан, В. Мельничайко, Т. Рукас, О. Семеног, Т. Симоненко, Л. Струганець, Ю. Тельпуховська та ін.). З огляду на це, поставлена у статті мета — охарактеризувати систему завдань з української мови, спрямовану на формування мовнокомунікативної професійної компетенції майбутніх учителів-нефілологів, видається нам актуальною.

Завдання з української мови на нефілологічних факультетах педагогічних ВНЗ зумовлені способами діяльності студентів у процесі їх професійної мовно-мовленнєвої підготовки. Підхід до навчання як до діяльності майбутніх учителів у трьох площинах — навчально-пізнавальній, розвивально-виховній (у тому числі науково-дослідній) та квазіпрофесійній (професійно-комунікативній) — відображено нами в системі аудиторних та позааудиторних завдань, спрямованих на формування мовнокомунікативної професійної компетенції. Оптимальними для цього є завдання на роботу з текстом.

Спираючись на сформовані у школі вміння студентів виконувати різні види мовного розбору, викладач вишу засобом роботи з потужним дидактичним матеріалом — текстом — розвиває мовну особистість кожного майбутнього вчителя. Науковці виділяють ряд основних ознак тексту: 1) текст є комунікативною одиницею, що відображає комунікативну мету адресата; 2) текст відтворюється, має граматичну, інтонаційну і смислову завершеність; 3) текст є основним видом дидактичного матеріалу; 5) текст поповнює знання студентів про систему української мови на всіх мовних рівнях; 6) текст виконує тренувальну функцію — формування умінь і навичок практичного використання знань студентів з української мови; 8) текст розвиває основні види мовленнєвої діяльності — аудіювання, говоріння, читання, письмо [1, с. 143 – 147]. Отже, текст закономірно є основою

комплексного формування усіх складових мовнокомунікативної професійної компетенції — орфографічної, фонологічної та орфоепічної, лексичної та фразеологічної, граматичної та пунктуаційної, стилістичної та дискурсивної.

Слід організувати роботу студентів-нефілологів із текстом так, щоб завдання, виконувані на практичних заняттях, поєднувалися із завданнями для самостійного позааудиторного виконання. Прикладом є *"Пакет завдань з української мови на роботу з текстом"* до навчального модуля з української мови, призначений для студентів денної, заочної та дистанційної форм освіти (див. зразок). Зазначимо, що *"Пакет завдань з української мови на роботу з текстом"* є складовою навчально-методичного забезпечення дисципліни. Він опрацьовується кожним студентом поступово: аудиторна робота (15-20 хвилин практичного заняття) чергується із позааудиторною (викладач консулює студентів, перевіряє самостійно виконані ними завдання у позанавчальний час). Кожне завдання оцінюється за 100-бальною шкалою, а зведена оцінка за *"Пакет завдань з української мови на роботу з текстом"* впливає на індивідуальний рейтинг студента.

Структура пакету завдань передбачає застосування комплексу таких методів навчання української мови, як: метод вправ (н-д, граматико-правописні диктанти), робота з підручником, електронними джерелами (зокрема гіпертекстом), реферування, дидактична гра, метод ПРЕС, навчальна дискусія, *"Дерево рішень"*, *"Круглий стіл"*, інсценізація твору, метод проєктів (дослідницьких, творчих, інформаційних), моделювання комунікативних ситуацій, *"Мікрофон"*, мультимедійна презентація та ін. Викладач, який виконує контрольню-координуючу функцію, застосовує такі *прийоми*, як: постановка проблеми, пояснення, інструктаж, показ зразка виконання пакету завдань, перевірка й оцінювання рівня сформованості знань, умінь і навичок студентів з української мови. Прийомами навчання студентів є такі, як: узагальнення, систематизація знань, спостереження, читання тексту, переказ тексту, заучування тексту, формулювання запитань за текстом, самоперевірка тексту диктанту, робота зі словниками, складання пам'ятки (алгоритму з мови), взаєморедагування студентами письмових робіт, складання плану тексту, лінгвістичний аналіз тексту — повний, частковий, дискурсивний аналіз; зіставлення мовних явищ в умовах білінгвізму, впливу регіональних діалектів; алгоритмізація, робота з наочністю; створення проблемних ситуацій тощо.

Оптимізують роботу з текстом такі прийоми розвитку критичного мислення студентів, як: ПМЦ Едварда де Боно, прийом сюжетної таблиці, *"Мозковий штурм"*, *"Групування"*, прийом *"Вільного письма"* (н-д, для написання 5 — 10-хвилинного есе на основі прочитаного тексту), діаграма Вена, *"Акваріум"*, *"Синтез думок"*, *"Кубування"* та ін.

Пакет завдань до навчального модуля будується на основі тексту, добір якого потребує від викладача особливої ретельності. Текст повинен бути пізнавальним, цікавим, прийнятним для диктування, правописно насиченим, чітко структурованим. Доцільно використати художній текст, який є оптимальним для виконання студентами дискурсного, лінгвістичного,

виконавського видів аналізу, виразно прочитати твір перед групою. Твір або уривок із твору може мати виховний підтекст, його тема повинна стимулювати майбутніх учителів до виконання індивідуальних і групових продуктивних, педагогічно спрямованих завдань з української мови. Творча робота студентів із текстами українознавчого спрямування покликана формувати українськомовну особистість майбутнього вчителя на ґрунті національної культури. Важливим завданням викладача є також розвиток особливої інтелектуальної здібності студентів, яку Л. Мацько і О. Семеног визначають як "здібність породжувати нові знання на основі нагромаджених з метою пояснення як своїх дій, так і дій інших мовних особистостей" [2, с. 58]. Наведемо зразок, за яким викладач української мови може побудувати свій пакет завдань, виходячи з конкретного, дібраного ним тексту:

Пакет завдань з української мови на роботу з текстом (модуль І)
***для аудиторного та позааудиторного навчання студентів денної,
заочної та дистанційної форм освіти***

Методичний коментар.

Частина годин, відведених на аудиторну та індивідуально-самостійну роботу студентів з модулів дисципліни, використовується для виконання пакетів завдань.

Пакет завдань створений з метою комплексного формування складових мовнокомунікативної професійної компетенції майбутніх учителів-нефілологів (МКПК) на основі роботи з текстом. Структурою і змістом пакету завдань передбачено систематизоване і систематичне мовне самонавчання та самовдосконалення майбутніх учителів на основі здобутих знань, умінь і навичок. До пакету завдань входить список інформаційних джерел, у тому числі Інтернет-ресурсів (гіпертекстів).

У процесі виконання завдань застосовуються традиційні й інноваційні методи та засоби навчання і самонавчання. Фронтальні, групові, індивідуальні завдання виконуються студентами поступово, протягом вивчення модуля дисципліни. Кількість пакетів дорівнює кількості модулів. За виконання пакету завдань у журналі навчальних досягнень академічної групи у графі "Пакет завдань модуля" виставляється оцінка — середній бал від усіх виконаних завдань. Вона впливає на підсумкову оцінку за модуль. Від першого до останнього пакетів зміст завдань поступово ускладнюється, що зумовлено прогнозованим зростанням рівня МКПК студентів під час вивчення курсу української мови у ВНЗ.

Типова структура пакету завдань на роботу з текстом.

- Граматико-правописний диктант (письмова вправа виконується фронтально, текст диктанту читає і перевіряє викладач).
- Самоаналіз орфографічних і пунктуаційних помилок у тексті диктанту (письмове завдання виконується за схемою індивідуально кожним студентом і перевіряється викладачем методом бесіди згідно з графіком проведення індивідуальних консультацій).

- Лінгвістичний аналіз тексту за схемами лексичного, фонетичного, словотвірного, морфологічного, синтаксичного аналізу. Письмове завдання виконується у 5 малих групах методом "Джигсоу". Викладач оцінює роботу кожного учасника групи.
 - Виконавський аналіз тексту художнього стилю — письмове домашнє завдання за схемою:
 - А. *Літературно-творчий аналіз тексту* (розповідь про автора та особливості його епохи; родова і жанрова приналежність твору; тип тексту; структура тексту; стислий переказ тексту; пояснення незрозумілих у тексті слів (за допомогою словників).
 - Б. *Дійовий аналіз тексту* (кінцева мета автора (зверхзадача); якими я бачу героїв та місце події (словесні замальовки); ставлення до твору, героїв. Чи бачу в творі підтекст (прихований зміст)?
 - В. *Словесна цільова дія* (використання автором художніх засобів виразності (тропів, особливих синтаксичних структур); використання звукових засобів виразності (складання партитури всього тексту або однієї з його частин).
 - Викладач перевіряє виконане кожним студентом завдання.
 - Виразне читання тексту студентами на занятті (колективне оцінювання техніки мовлення майбутнього вчителя).
 - Виконання одного з творчих завдань на основі опрацьованого тексту (за вибором студента). Наприклад: *скласти розповідь учителя на пропонувану тему, скласти кросворд, асоціативний куц тощо.*
- Завершується робота над пакетом завдань підведенням підсумків: 1) оголошення зведених оцінок; 2) аналіз і самоаналіз типових помилок студентів при виконанні комплексу завдань.

Отже, виконання кожним студентом пакету завдань на роботу з текстом оптимізує процес підготовки майбутніх учителів-нефілологів до українськомовної професійної комунікації. Окрім того, це раціональний спосіб вирішення проблеми формального використання годин, відведених на індивідуально-самостійну роботу з курсу української мови.

Література

1. Мединська Н. Дидактичний матеріал як засіб збагачення граматичного ладу мовлення майбутнього вчителя-словесника / Наталія Мединська // Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів. Збірник наукових праць. — Рівне, 2006. — С. 143 — 147. **2. Мацько Л., Семеног О.** Проблеми мовної культури вчителя у спадщині Олександра Захарченка (До 70-річчя від дня народження педагога-академіка) / Л.І. Мацько, О.М. Семеног // Дивослово. — № 3(600). — 2007. — С. 58 — 62.

Климова К.Я. Завдання на роботу з текстом у системі професійної українськомовної підготовки майбутніх учителів-нефілологів.

Автор статті презентує пакет завдань для аудиторної та позааудиторної роботи з текстом на нефілологічних факультетах педагогічних університетів.

Він передбачає застосування комплексу традиційних та інноваційних методів навчання української мови, спрямованих на формування мовнокомунікативної професійної компетенції майбутніх учителів.

Ключові слова: компетенція, навчальна діяльність, пакет завдань.

Климова Е.Я. Задания на работу с текстом в системе профессиональной украинскоязычной подготовки будущих учителей-нефилологов.

Автор статьи представляет пакет заданий для работы с текстом на нефилологических факультетах педуниверситетов. В нем использованы традиционные и инновационные методы обучения, направленные на формирование языковой коммуникативной компетенции будущих учителей.

Ключевые слова: компетенция, учебная деятельность, пакет заданий.

Klimova Ye.Ya. Tasks for Text Work in the System of Professional Ukrainian Language Training of Prospective Non-Philology Teachers.

The author proposes tasks for text work at non-philological departments at teacher-training Universities. It contains traditional and innovative teaching methods aimed at language communicative competence formation of prospective teachers.

Key words: competence, educational activity, task package.